

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Πρόεδρος Δ. Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ

Αναπληρωτής ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΖΑΖΗΣ

Μέλη ΝΑΣΟΣ ΒΑΓΕΝΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΚΑΓΙΑΛΗΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΕΓΑΣ, ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΝΕΑΡΧΟΥ, Α.-Φ. ΧΡΙΣΤΙΔΗΣ

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Copyright Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Δεκέμβριος 1996

Καραμαούνι 1 - Πλατεία Σκρα, 551 32 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: +30 31 459103-5, fax: +30 31 459107

ISBN 960-7779-02-9

«ΙΣΧΥΡΕΣ» - «ΑΣΘΕΝΕΙΣ» ΓΛΩΣΣΕΣ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού

Πρακτικά Ημερίδας

25 Απριλίου 1996, Θεσσαλονίκη

ΚΕΝΤΡΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΑΣ

Θεσσαλονίκη 1996

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΜΟΡΦΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Σπύρος Μοσχονάς

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ παρουσιάζεται συχνά ως γλώσσα ασθενής και απειλούμενη. Θα παρουσιάσω μια πραγματική γλωσσική κοινότητα, όπου η κοινή νέα ελληνική αποτελεί, με μάλλον προφανή κριτήρια, την κυρίαρχη γλωσσική ποικιλία. Πρόκειται για τη γλωσσική κοινότητα της Κύπρου.

Δύο κυρίως είναι οι γλωσσικές ποικιλίες που χρησιμοποιούνται στην ελεύθερη Κύπρο σήμερα: η κοινή νέα ελληνική και η κυπριακή διάλεκτος.¹ Οι μελέτες για την κυπριακή αφθονούν, οι περισσότερες όμως επιδεικνύουν τις γνωστές αδυναμίες της παραδοσιακής διαλεκτολογίας: γραμμένες με αντίληψη μουσειακή και με έντονο το λαογραφικό τους ενδιαφέρον, συχνά αμελούν να ξεχωρίσουν τη συγχρο-

1. Ο Κοντοσόπουλος (1994, 3, 20) παρουσιάζει την κυπριακή ως «ιδίωμα» και, «καταχρηστικά», ως διάλεκτο. Κατάχρηση στο σημείο αυτό γίνεται μάλλον από τον Κοντοσόπουλο. Αν και περιγράφεται ως γλωσσικά ετερόνομη, η κυπριακή μιλιέται σε μια κοινότητα με σχετική αυτονομία, όχι μόνο από γεωγραφική αλλά και από πολιτική, κοινωνική, ιδεολογική άποψη. Η γλωσσική ετερονομία παρουσιάζεται ως εγγενές γνώρισμα της κυπριακής, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε πάντως ότι εν μέρει τουλάχιστον προκύπτει από το είδος της συγκριτικής περιγραφής που συνήθως επιχειρεί η διαλεκτολογία. Η παρατήρηση αυτή αφορά και τη νεότερη χρήση της γενετικής γραμματικής στην περιγραφή της διαλέκτου. Έτσι, σύμφωνα με τον Newton (1983, 56) «demotic forms serve as the phonological input to general Cypriot and this in turn provides the input to the local dialects» πβ. του ίδιου, 1972, σχετικά με «underlying forms» και κεφ. 5· εννοείται ότι οι «underlying forms» είναι τύποι της κοινής. Σχετικά με τον πολιτικο-ιδεολογικό καθορισμό των εννοιών «αυτονομία - ετερονομία», βλ. Chambers & Trudgill (1980, 10 κ.ε). Το κριτήριο της αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ Κυπρίων και Ελλαδιτών, που χρησιμοποιείται για να προσδώσει status «ιδιώματος» στην κυπριακή, είναι αναποτελεσματικό, αφού οι Κύπριοι, λόγω ακριβώς της γλωσσικής διμορφίας, χρησιμοποιούν την κοινή απευθυνόμενοι σε Ελλαδίτες. /ω / ()

νική από τη διαχρονική περιγραφή, αδιαφορούν για τη μελέτη της διαλέκτου σε πραγματικές συνθήκες εκφοράς, παραβλέπουν την κοινωνική διάσταση της γλωσσικής χρήσης. Το σημαντικότερο, αγνοούν τη ζωντανή σχέση ανάμεσα στη διάλεκτο και την κοινή νέα ελληνική.²

Διάλεκτος και κοινή στην Κύπρο βρίσκονται σε σχέση γλωσσικής διμορφίας [diglossia], η οποία, με διαφοροποιήσεις κατά περίοδο, χαρακτηρίζει την κυπριακή κοινότητα καθ' όλη τη νεότερη ιστορία της.

Η κοινή είναι η επίσημη γλώσσα του κράτους.³ Πρόκειται για την κωδικοποιημένη και καθιερωμένη ποικιλία της νέας ελληνικής. Διαφέρει σημαντικά από τη διάλεκτο στο λεξιλόγιο και, με φθίνουσα απόκλιση, σ' όλα τα επίπεδα γραμματικής ανάλυσης: στη φωνολογία, στη μορφολογία, στη σύνταξη.⁴

Υπάρχουν ποικίλες επιδράσεις της κοινής στη διάλεκτο, δεν υφίσταται όμως αλληλεπίδραση· λ.χ. η οδός δανεισμού είναι πάντα από την κοινή στη διάλεκτο. Για τη διάλεκτο, εννοείται, δεν υπάρχουν χρηστικά λεξικά ή γραμματικές, εγχειρίδια εκμάθησης ή σύμβουλοι «σωστής χρήσης»· πρόκειται για προφορική ποικιλία. Άλλωστε, δεν υπάρχει καν ενιαίο σύστημα γραφής στο ελληνικό αλφάβητο, δηλαδή γενικοί κανόνες ορθογραφίας.⁵ Η προφορική χρήση έχει δημιουργήσει, ιδίως στα αστικά κέντρα, μια «κυπριακή κοινή», η οποία διαφοροποιείται από τα τοπικά ιδιώματα, ενσωματώνοντας ταυτοχρόνως σημαντικές επιδράσεις της κοινής νέας ελληνικής.

Η κυπριακή μιλιέται σ' ένα αστικοποιημένο ανεξάρτητο κράτος· εκτός από το κοινωνικοπολιτικό αυτό κριτήριο, η ύπαρξη της ενδιά-

2. Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται μελέτες με αυτό το θέμα, οι οποίες όμως έχουν έντονο ιδεολογικό χαρακτήρα, όπως, λ.χ. Ιοαννου 1991. Η σημαντικότερη –και αμερόληπτη– μελέτη είναι της Sciriha, την εκτίμηση της οποίας για την ύπαρξη διμορφίας στην Κύπρο απολύτως συμπεριελάσαστε. Δεν υπάρχουν «μικροσκοπικές» κοινωνιογλωσσικές μελέτες της σχέσης κοινής - κυπριακής σε συγκεκριμένα πεδία χρήσης ούτε μελέτες γλωσσικών αλλαγών οφειλομένων στην επίδραση της κοινής στην κυπριακή διάλεκτο.

3. Το κυπριακό σύνταγμα του 1960, άρθρο 3, καθιερώνει ως επίσημη γλώσσα και την τουρκική, που όμως χρησιμοποιείται πια μόνο στην κατεχόμενη Κύπρο.

4. Για μια περιγραφή της κυπριακής διαλέκτου, βλ. Newton 1972.

5. Σχετικά πρόσφατα, οι προτάσεις της Μόνιμης Επιτροπής Τυποποίησης Γεωγραφικών Ονομάτων, οι οποίες συχνά ρυθμίζουν τον τύπο που παραδίδει η λαϊκή χρήση προς την κατεύθυνση ενός υποτιθέμενου τύπου της κοινής, προκάλεσαν έντονες αντιδράσεις και αντεγκλήσεις στον τοπικό τύπο και το κοινοβούλιο.

μεσης αυτής γλωσσικής ποικιλίας, της κυπριακής κοινής, κυρίως διαφοροποιεί την περίπτωση της Κύπρου από άλλες περιπτώσεις όπου η διάλεκτος συνυπάρχει με την κοινή στα όρια του ελληνικού κράτους.⁶ Είναι σημαντικό ότι μια κάποια μορφή αυτής της ποικιλίας γράφεται – έστω κι αν γράφεται για να ακούγεται μόνο, όπως συμβαίνει λ.χ. με τα λεγόμενα «κυπριώτικα σκετς» στο ραδιόφωνο. Η «κυπριακή κοινή», πάντως, αποτελεί ερευνητική μας υπόθεση, της οποίας η εμπειρική επαλήθευση εκκρεμεί.⁷

Σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης διδάσκεται η κοινή νέα ελληνική. Στο ζήτημα της γλωσσικής παιδείας το εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου ακολουθεί τυφλά το αντίστοιχο της Ελλάδας: ίδια μαθήματα, ίδιο περιεχόμενο, ίδια βιβλία. Αντίθετα, η εκμάθηση της κυπριακής γίνεται με τον φυσικό, ανεπίγνωστο τρόπο. Η «υψηλή ποικιλία» λοιπόν, η κοινή νέα ελληνική, είναι πρόσθετη και επιβεβλημένη –«υπέρφλη»–, μαθαίνεται πάντα μετά την κατάκτηση [acquisition] της διαλέκτου, με τεχνητό τρόπο, σταδιακά, σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, για τις ανάγκες, αποκλειστικά, του γραπτού λόγου. Μαθαίνεται, δεν κατακτιέται, όπως είναι φυσικό για ποικιλία αφύσικη.⁸

Κυπριακή και κοινή συνδέονται με ξεχωριστές γραμματειακές παραδόσεις. Ως γνωστόν, γραπτά μνημεία της κυπριακής σώζονται από τον 14ο αιώνα (Ασσίζες, Χρονικά του Μαχαιρά και του Βουστρωνί-

6. Αντίθετα, για τον Πετρούνια (1984, 184), «δεν είναι σωστό να μιλάμε για διγλωσσική κατάσταση [διμορφία] στην περίπτωση π.χ. Κρητικών ή Κύπριων, που τουλάχιστον όταν βρίσκονται στο νησί-τους δε νοιώθουν μειωμένοι να χρησιμοποιούν την τοπική διάλεκτο, παρόλο που χρησιμοποιούν την Κοινή με επισκέπτες από την άλλη Ελλάδα».

7. Βλ. Newton 1972 (21 και κεφ. 5). Δεν υπάρχουν νεότερες μελέτες της διαλέκτου, παρά τις δραστικές αλλαγές που ο πόλεμος του 1974 επέφερε στον γλωσσικογεωγραφικό χώρο και παρά τη συνολική αναδιάρθρωση του κοινωνικού χώρου λόγω της ραγδαίας οικονομικής ανάπτυξης του νησιού.

8. Τα γραπτά των κύριων μαθητών και φοιτητών παρουσιάζουν συχνά «λάθη» που οφείλονται σε γραμματικές παρεμβολές της κυπριακής στην κοινή και επιβιώσεις της προφορικότητας, λ.χ. *αμφισβητώ*. Ιδιαίτερη δυσκολία αντιμετωπίζουν οι μαθητές στη χρήση των λόγιων στοιχείων της κοινής. Χρειάζεται να βρεθεί κανείς στην Κύπρο για να καταλάβει πόσο δευτερεύοντα και τεχνητά είναι, και στο σώμα της κοινής, όλα αυτά τα «αφενός και αφετέρου», τα «ούτως ή άλλως» και τα «αφορά σε». Δάσκαλοι και καθηγητές συχνά παραπονιούνται για την «κακή χρήση» της ελληνικής από τους κύριους μαθητές, παραγνωρίζοντας όμως την αιτιολογία του φαινομένου, δηλαδή την ύπαρξη διμορφίας· βλ. χαρακτηριστικά Stamatakis (1991, 67).

ου). Στις μέρες μας, η χρήση της στη λογοτεχνία περιορίζεται στο προφορικό είδος που ασκούν ακόμα λίγοι κύπριοι «ποιητάρηδες»,⁹ στο θέατρο (ιδιαίτερα δημοφιλές είναι το «κυπριώτικο σκετς»), σε λιγοστά πεζογραφήματα με κυπριακή θεματογραφία. Η χρήση της στο δοκίμιο θα ήταν αδόκιμη. Γενικά, η κυπριακή θα χρησιμοποιηθεί σε μορφές γραπτού λόγου που διατηρούν αναπαραστατική σχέση προς τον προφορικό. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις θα χρησιμοποιηθεί η κοινή, ακόμα και για προφορικά εκφερόμενο γραπτό λόγο (δελτία ειδήσεων, μαθήματα, διαλέξεις, κηρύγματα, πολιτικοί λόγοι κλπ.). Επίσημα διοικητικά και νομικά έγγραφα είναι τα περισσότερα στην κοινή – λιγοστά στην αγγλική. Στην κοινή εκδίδεται επίσης ο ημερήσιος και περιοδικός τύπος, με ελάχιστες και προβλεπόμενες εξαιρέσεις (λ.χ. σατιρικές στήλες ή εφημερίδες).

Η λειτουργική διαφοροποίηση κυπριακής - κοινής εκτείνεται και στον προφορικό λόγο. Η κυπριακή, σε μεγάλο βαθμό ανεξάρτητα από τη μόρφωση του ομιλητή, χρησιμοποιείται σε περιστάσεις (συν)ομιλίας μεταξύ οικείων, για καθημερινά, διαπροσωπικά, ιδιωτικά, ανεπίσημα ζητήματα ή συνδιαλλαγές (λ.χ. στα ψώνια). Δεν συνηθίζεται χρήση της κοινής σε καθημερινές περιστάσεις επικοινωνίας, μπορεί όμως να υπαγορεύεται από την παρουσία Ελλαδιτών, την αίσθηση σοβαρότητας που περιβάλλει τη συζήτηση ή την επιδίωξη κοινωνικού κύρους.

Η λειτουργική διαφοροποίηση δεν θα ήταν άλλωστε δυνατή χωρίς τις συχνά λανθάνουσες αξιολογήσεις που συνδέονται με κάθε ποικιλία. Η κοινή περιβάλλεται με το κύρος της τυποποιημένης γλώσσας («τα ωραία/σωστά ελληνικά»), γι' αυτό άλλωστε η αδιάκριτη χρήση της μπορεί να προκαλεί την αίσθηση της εκζήτησης: ο Κύπριος που επιλέγει πάντα την κοινή λέγεται ότι «ελληνικουρίζει» ή «καλαμαρίζει». Η κοινή δίνει την αίσθηση γλώσσας «τεχνητής», κατάλληλης μόνο για «επίσημες» περιστάσεις. Από την άλλη, η διάλεκτος, η «χαμηλή ποικιλία», αντιμετωπίζεται με το γνωστό σύμπλεγμα αρνητικών και θετικών αξιολογήσεων: είναι «γλώσσα των αγράμματων» – «χωρολάτρεκα», «κατώτερη», «ατελής», «χωρίς γραμματική», αλλά και «γλώσσα των ομοίων», «ιθαγενής», «φυσική», και, σύμφωνα μ' ένα τρέχον ιδεολόγημα, «αρχαιότερη της κοινής».

9. Πβ. Panayi-Tulliez/1992. Η «σοβαρή» ποίηση, ακόμα και όταν αφορά θεματικά στην Κύπρο, γράφεται στην κοινή /C/

Η κοινή βρίσκεται, συνεπώς, σε μια σχετικά σταθερή συμπληρωματική ή/και αντιθετική σχέση σε όλους τους τομείς που διακρίνει ο κλασικός ορισμός της διμορφίας του Charles Ferguson/1959: ως προς /C/ τη γραμματική και το λεξιλόγιο, το βαθμό τυποποίησης, τον τρόπο εκμάθησης, το είδος της γραμματειακής παράδοσης που συνδέεται με κάθε ποικιλία, τα πεδία χρήσης γραπτού και προφορικού λόγου, το κύρος.

Κοινή και διάλεκτος βρίσκονται λοιπόν, καταρχήν, σε σχέση συμπληρωματική. Η κοινή χρησιμοποιείται στην Κύπρο, στο πλαίσιο ενός ευρύτατα διαδεδομένου γλωσσικού καταμερισμού, για τη διάκριση του δημόσιου από το ιδιωτικό, του συλλογικού από το ατομικό, του επίσημου από το ανεπίσημο. Όσο αυτές οι κοινωνικές διακρίσεις βρίσκονται υπό διαμόρφωση, η σχέση κοινής - διαλέκτου θα ποικίλλει σημαντικά, ανάλογα με την ηλικία, την κοινωνική θέση, την καταγωγή του ομιλητή και τις αντιλήψεις του. Η κοινή πάντως δεν είναι απλώς το «κυριακάτικο ρούχο» των Κυπρίων. Δεν συμπληρώνει μόνο τη λειτουργία της διαλέκτου αλλά εισάγει επίσης στη γλωσσική κοινότητα της Κύπρου μian αντίθεση προς τη διάλεκτο, αντίθεση που υπονομεύει την αρχική συμπληρωματική τους σχέση. Η αντίθεση αυτή φανερώνεται στις μεταγλωσσικές αξιολογήσεις των ομιλητών. Θα ήταν λάθος οι αξιολογήσεις αυτές να περιγραφούν απλώς ως «μέσοι όροι» ατομικών αντιλήψεων, όπως υπονοούν οι σχετικές στατιστικές μελέτες (βλ. Sciriha 1995, 18 κ.ε.): θα μας διέφευγε έτσι ένα σημαντικό κοινωνικό χαρακτηριστικό τους, ότι δηλαδή κατασκευάζονται από ορισμένες ελίτ, που ασκούν μικρότερη ή μεγαλύτερη επίδραση στον ευρύτερο πληθυσμό.¹⁰ Μέσω αυτής της διαδικασίας κατασκευής δημιουργείται ένα πλέγμα αξιολογήσεων, όπου η αντίθεση κοινής - διαλέκτου συνυπάρχει και εν μέρει συμπίπτει με πολιτικές και ιδεολογικές αντιθέσεις του τύπου δεξιά - αριστερά, ενωτικοί - ανεξαρτησιακοί, απορριπτικοί - ~~αριστεροί~~ ~~ενωτικοί~~ ~~ανεξαρτησιακοί~~ ~~απορριπτικοί~~ ~~ενδοτικοί~~ ~~εθνικιστές~~ - νεοκύπριοι. //

Σ' αυτό το πλέγμα των αντιθέσεων κυρίαρχο είναι το ιδεολογικό ρεύμα που προβάλλει και θέλει να επιβάλει τον ενοποιητικό ρόλο της κοινής νέας ελληνικής. Αρκετοί λόγιοι, Κύπριοι και Ελλαδίτες, προ-

10. Σύμφωνα με την Καρυολαίμου (1993), η κυπριακή κοινότητα είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένη σε γλωσσικά ζητήματα.

τάσσουν με ιδιαίτερη πολεμική ένταση την άποψη ότι η «ελληνική» –δηλαδή η κοινή νέα ελληνική– χρειάζεται «προάσπιση και καλλιέργεια» στην Κύπρο, ιδιαίτερα απέναντι στον «κοινό εξωτερικό εχθρό», που υποτίθεται πως είναι η αγγλική. Η επίδραση της αγγλικής παρουσιάζεται με τις συνήθειες υπερβολές που χαρακτηρίζουν πάντα τις καθαριστικές αντιλήψεις που περιβάλλουν την κοινή ποικιλία.¹¹ Παραγνωρίζοντας την προφανή διμορφία κοινής - κυπριακής, ορισμένοι μιλούν για την υποτιθέμενη διγλωσσία ελληνικής - αγγλικής.¹² Το επιχείρημα της «προάσπισης» από την αγγλική γλώσσα δεν αποτελεί λοιπόν στην Κύπρο επιχείρημα υπέρ του αδυνάτου αλλά μάλλον έκφραση ενός ιδιότυπου γλωσσικού ηγεμονισμού της κοινής νέας ελληνικής, απέναντι στην κυπριακή διάλεκτο. Θα έλεγα, με κάποια υπερβολή, ότι η αγγλική στην Κύπρο είναι μια γλώσσα επινοημένη.

Σε κατάσταση διμορφίας, ο ενοποιητικός ρόλος της κοινής οδηγεί σταδιακά σε επέκταση των πεδίων χρήσης της, σε βάρος της διαλέκτου. Μοναδική περίπτωση, υπενθυμίζω, για την οποία ο Ferguson προβλέπει καθιέρωση της υψηλής ποικιλίας σε μια διμορφική κοινότητα είναι όταν αυτή αποτελεί την κοινή ποικιλία και σε άλλη γλωσσική κοινότητα, η οποία μάλιστα παρουσιάζεται να περιλαμβάνει την πρώτη (Ferguson 1972, 148).

Άλλωστε, η κοινή νέα ελληνική έχει στην Κύπρο διπλή ιδεολογική υπόσταση: είναι η υψηλή κληρονόμος μιας χαμηλής ποικιλίας: της δημοτικής. Η κοινή νέα ελληνική αναγνωρίζεται ως προϊόν τερατισμού του γλωσσικού ζητήματος στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο, αναγνωρίζεται δηλαδή ως νόμιμη, αν και μετριοπαθής, απόγονος της πάλαι ποτέ χαμηλής ποικιλίας, της δημοτικής. Το γεγονός αυτό εμποδίζει την ταυτόχρονη αναγνώρισή της ως υψηλής ποικιλίας στη γλωσσικά ιδιόμορφη Κύπρο, την αναγνώρισή της δηλαδή ως ποικιλίας επιβεβλημένης και εν μέρει τεχνητής – ως «καθαρεύουσας».

Στην κοινότητα που εξετάσαμε, η γλωσσική ισχύς ορίζεται ως τάση επέκτασης των πεδίων χρήσης τα οποία αρχικά περιβάλλει το κύρος του «υψηλού», στο πλαίσιο πάντως ενός διαδεδομένου γλωσσικού

11. Σχετικά με την πρακτική και την κοινωνική οργάνωση του καθαρισμού, βλ. Δελβερούδη & Μοσχονάς, υπό δημοσίευση.

12. Βλ. λ.χ. Karoulla-Vrikkis 1991. Στο ίδιο πνεύμα οι εργασίες που συγκεντρώνονται από τον Χριστοδούλου 1993.

καταμερισμού. Η κοινή, στην Κύπρο, δεσμεύει τη δημόσια, επίσημη, συλλογική έκφραση. Από την καταξιωμένη αυτή θέση, η ανάπτυξη μιας ιδεολογίας προάσπισης της κοινής οδηγεί, σταδιακά, και στην επικράτησή της.

Το παράδειγμα της Κύπρου δείχνει, βέβαια, ότι η «ισχύς» είναι έννοια σχετική: η ίδια γλώσσα μπορεί να περιγραφεί ως ισχυρή ή ασθενής ανάλογα με τους ανταγωνιστές και τους εταίρους της. Μας δείχνει επίσης ότι η ιδεολογία των «αδύναμων» γλωσσών μπορεί να αποτελέσει, στην πραγματικότητα, ένα σημαντικό μέσο για την ισχυροποίησή τους. Για να δώσουμε χώρο στην ελληνική στο «εσωτερικό» της, φαντασιώνουμε ένα «εξωτερικό» όπου ο χώρος της απειλείται. Αν την περιγράψουμε ως γλώσσα ασθενή και απειλούμενη, είναι γιατί τη φανταζόμαστε σ' έναν αφηρημένο γλωσσικό στίβο, σαν αυτόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου οι γλώσσες μάλλον παρά τα άτομα συνομιλούν: όπου δεν υφίσταται γλωσσικός καταμερισμός, οι γλώσσες όλες μιλάνε επί παντός: και όλες μοιάζουν να απευθύνονται στο ίδιο βουβό ακροατήριο, σαν να θέλουν να κερδίσουν την εύνοιά του. Δεν υπάρχει τέτοιος στίβος, γιατί δεν ορίζεται γλωσσική κοινότητα με παρόμοια χαρακτηριστικά. Πρόκειται για εικόνα στο πλαίσιο μιας ιδεολογίας, που όμως επιτρέπει στην ελληνική να ορίσει τη δική της επικράτεια, προβάλλοντας κυριαρχικά δικαιώματα σε κοινότητες όπως της Κύπρου.

Βιβλιογραφικές αναφορές

CHAMBERS, J.K. & P. TRUDGILL, 1980. *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.

ΔΕΛΒΕΡΟΥΔΗ, Ρ. & Σ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ. Υπό δημοσίευση. Ο καθαρισμός της γλώσσας και η γλώσσα του καθαρισμού. *Σύγχρονα θέματα*.

FERGUSON, CH. 1972. Diglossia. Στο *Language and Social Context*, επιμ. Ρ. Giglioli, 232-251. Penguin Books [α' δημοσίευση στο *Word* 15 (1959): 325-340].

ΙΟΑΝΝΟΥ, Υ. 1991. Language, politics and identity: An analysis of the Cypriot dilemma. *The Cyprus Review* 3 (1): 15-41.

KAROULLA-VRIKKIS, D. 1991. The language of the Greek Cypriots today: A revelation of an identity crisis? *The Cyprus Review* 3 (1): 42-58.

- KARYOLÉMOU, M., επιμ. 1992. *Sociolinguistique du grec et de la Grèce (Plurilinguismes 4)*. Παρίσι: Université René Descartes.
- KARYOLAÏMOY, M. 1993. Μεταγλωσσικά σχόλια και γλωσσικές στάσεις. Στο *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 14ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.*, 459-473.
- KONTOΣΟΠΟΥΛΟΣ, N. 1994. *Διάλεκτος και ιδιώματα της νέας ελληνικής*. 2η έκδ. Αθήνα.
- NEWTON, B. 1972. *Cypriot Greek*. Χάγη: Mouton.
- . 1983. Stylistic levels in Cypriot Greek. *Mediterranean Language Review* 1:55-63.
- PANAYI-TULLIEZ, PH. 1992. Langue, poésie orale et identité chypriote. Στο KARYOLÉMOU 1992, 39-55.
- ΠΕΤΡΟΥΝΙΑΣ, ΕΥ. 1984. *Νεοελληνική γραμματική και συγκριτική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- SCIRIHA, L. 1995. The interplay of language and identity in Cyprus. *The Cyprus Review* 7 (2): 7-34.
- STAMATAKIS, N. 1991. History and nationalism: The cultural reconstruction of the Modern Greek Cypriot identity. *The Cyprus Review* 3 (1): 7-34.
- ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, Μ., επιμ. 1993. *Ελλάδος φθόγγον χέουσα*. Λευκωσία: Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου.